

Yahya Kemal'in Şiirinde Duygular: Yaşlılık ve Ölüm

Doç.Dr.Sadık Tural

Şiirin üç asfî unsuru vardır. Âhenk, bedîî tefekkür şekil.

Âhenk urusunun değerlendirilmesi, bir şiirdeki ritim ve armoniyi teşkil eden alt unsurların araştırılmasını gerektirir.

Bedîî tefekkür dediğimiz asfî unsur ise, **duygu**, **hayâl**, **düşünce** ve **dil** olmak üzere dört alt unsurdan meydana geliyor.

Güzel ve güzellik kavramlarını, hem hareket noktası hem de ulaşılan netice olarak kabul etmenin doğuracağı fikrî gayret (tefekkür) bu kavramların dışında meydana gelen tefekkürden pek tabîî farklıdır; bu yüzden duygu, hayâl, düşünce unsurlarının ifâde eden sanatkârâne bir sonucu bedîî tefekkür kavramı ile adlandırmanın daha doğru olacağı açıktır.

Bir şiirdeki bedîî (estetik) tefekkürü meydana getiren **duygu**, insanın, olay, durum ve kavramlar karşısında haz veya elem dünyâlarına gidiş gelişlerinin umûmî adıdır.

Temelinde duyguya dayalı muharrikler bulunan ve bir duygulanma etrafında genişleyen ifâdelerin, tabîî zemin olarak şiiri seçmiş olduğu görülür. Prof.Mehmet Kaplan "Şiir duygu ile başlar" demektedir(1).

Biz şiire yansıyan duyguları yirmibeş ana başlık altında toplamış bulunuyoruz. Bunlardan birisi **yaşlılık ve ölüm hâlinin şâirde uyandırdığı duygular** ana başlığını taşıyor.

Hiç şüphesiz yaşlanma ve ölüm hâdiseleri karşısında her insan farklı duygular, farklı düşünceler sâhibidir. İnsana, sosyal ve tabîî çevreye, kavramlara bakış açısı duygu, hayâl ve düşünceleri de, hattâ dili de etkiler. Bakış açısı ya maddeci, ya mâneviyatçı veyâ ikisinin ortasıdır. Maddeci bir kimse'nin yaşlılığa ve ölüme bakışı isyan, red ve inkâr gibi neticelere; gerçek mâneviyatçının ise, yaratıcısına kavuşma sevincine, orta yerdeki insan için de üzüntü ile teslimiyet arasında gidip gelmelere sebep olur.

Yahyâ Kemâl Ve Ölüm, Yaşlanma Karşısında Duyguları

"Bazıları diyor ki, sen öldükten sonra yaşayacaksın. Canım hayattayken yaşamak yok mu?"(2) dediği târihler Yahyâ Kemâl'in son yıllarıdır.

Ölümünden sonra, hastahânedeki odasında, yastığının altında bulunan ve

Ölmek kaderde var, yaşayıp köhnemek hazin
Bir çâre yok mudur buna yâ Rabbü'l-âlemîn

mısrâları şâirin yaşlanmaya itirâzını, isyânını gösteriyor.

"İnsan hayâtında kaçınılmaz bir devre olan yaşlılık, bir çok marazî değışikliklerle bir çok kayıpları beraberinde getirir. Böylece apayrı bir psîşik manzara ortaya çıkar ki, bu da elbette bir ölçüde esere tesir eder"(3)

Yaşlanma hâdisesinin "köhnelik", "işe yaramazlık", "değerini yitirmişlik", "fonksiyonlarını kaybetmişlik" ve nihâyet yalnızlık duygularını berâber getirdiği mâlûmdur.

Yahyâ Kemâl insanın "va'desi gelmiş zevâline teslim olunca" yaşlılık denen sonbahara girdiğini, uzun bir kış öncesi olan bu durumu şöyle anlatır:

Fâni ömür biter, bir uzun sonbahar olur.
Yaprak, çiçek ve kuş dağılır, târümâr olur.
Mevsim boyunca kendini hissettirir vedâ;
Artık bu dağdağayla uğuldar deniz ve dağ.
Yazdan kalan ne varsa olurken haşır neşir;
Günler hazinleşir, geceler uhrevleşir;

Yahya Kemal'in hayatı çok seven, yiyip içmeyi, bir kayda bağlanmaksızın gönlünün istediği gibi hareket etmeyi hayatının vaz geçilmez bir parçası hâline getirmiş, zevk sahibi bir insan olarak böyle düşünmesi gayet tabiidir.(3) Hayata çok bağlı ve yaşamayı seven bir kimsenin ihtiyarlık sebebiyle alışkanlıklarını, zevklerini bırakarak bir köşeye çekilmesi elbet pek kolay değildir. Yahyâ-Kemal, yaşlandıkça ve hastalığı ilerledikçe bunun ıstırabını daha çok duymuş, ölümden kurtuluş olmadığını bilmenin verdiği tedirginlikle ölümü sevimli göstermeye, ölüm düşüncesini yumuşatmaya çalışan şiirler söylemiştir. Tanpınar. "O, ölüm düşüncesinin kovaladığı adamdı." diyor.(4) Çünkü "Ölüm, bütün büyük şairleri düşündürmüş ve hepsi için pek mühim bir tem olmuştur. Garpta Baudelaire, bizde Hâmid, bundan, derin ilhamlar almışlardı. Fakat Yapya Kemal buna- hemen hiçbir şâirini muvaffak olamadığı kadar- şiir katmasını bilen eşsiz bir sihribaz kudretini göstermiştir. O ölüm âdeta güzelleştirdi."(5) Yahya Kemal için ölmek ve vücudun toprağa verilmesi, akıp giden bir suya düşen yaprağın bir anda kaybolup gidişi kadar kolay ve tabiidir. Şâirin "Uyanılmaz bir uyku" dediği ölüme rûh böyle geçer. (Sonbahar, s.80).

Yaprak nasıl düşerse akıp kaybolan suya,
Rûh öyle yolunır uyanılmaz bir uykuya,
Duymaz bu anda taş gibi kalbinde bir sızı;
Farketmez anne toprak ölüm mâcerâmızı.

Gönül olgunluğuna ermiş kimseler için ölüm korkulacak bir şey değildir. Onlar ölümü bir büyük hasret duygusu içinde beklerler. Mevlânâ için ölüm bir "şem-i ârûs"tur; sevgiliye kavuşmadır. Böyleleri için asıl hayat ölümden sonra başlayacaktır. Ebedî hayat âhiret hayatıdır. Edebiyatımızda buna inanmanın gönüllere verdiği coşkunlukla yazılmış çok güzel şiirler vardır. Yunus Emre Gönüllere verdiği coşkunlukla yazılmış çok güzel şiirler vardır. Yunus Emre

Ölümden ne korkarsın,
Korkma, ebedi varsın.

veya

Ölürse tenler ölür
Canlar ölesi değil

diyor. Yahya Kemal'in de ölüm karşısında böyle tavırlar aldığı şiirleri vardır. "Rindlerin Ölümü" (s.87) bu duygularla yazılmış güzel bir şiirdir. Şâir bu şiirde ölümü gerçekten güzelleştirir; onu insan için sevilen, özlenen bir durum halinde takdim eder. Şiirde söz konusu edilen İnan mutasavvif şâiri Hâfız-ı Şîrâzi (1320-1389) dir. Hâfız, gönül olgunluğuna ermiş, içi iyilik ve güzelliklerle dolu, bu dünya hayatını umursamayan, aşkla sarhoş olmuş bir rinddir. Böyle kimseler, bu dünyada iken bile ebediyetle temâs hâlinde olan kimselerdir. Yahya

Kemal onun mezarını bir gül bahçesine benzetiyor. Bu bahçede Hâfız'ın rûhu "her gün açıyor."

Yeniden her gün açarmış kanayan rengiyle

mısrasında, kan kırmızısı rengiyle her gün açan gül, Hâfız'ın ölümsüzlüğe ermiş olan rûhunun sembolüdür. Yok olan sadece Hâfızın (yani rindin) maddî varlığıdır, bu dünyaya ait olan ve toprağa karışan iskeletidir, "gönül kafesi"dir.

Ölüm âsûde bahâr ülkesidir bir rinde;
Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter
Ve serin serviler altında kalan kabrinde
Her seher bir gül açar; her gece bir bülbül öter.

Bahâr yaşamanın, hayatın ve canlılığın sembolüdür. Rind için ölüm "âsûde bahâr" ülkesidir ve gönlü, bu ülkede yıllarca varlığını, tıpkı bir "buhardan gibi" duyuracaktır. Her seher bir gül açıp her gece bir bülbül ötmesi, hayatın canlılığın ifâdesidir. Hâfız'ın kabrinde hayat devam etmektedir. Böylece şair rûhün ölmezliği fikrine ulaşmış oluyor. Bu islâmî inanışa da uygun bir düşünce tarzıdır. Yahya Kemal'e göre bizim "ebedî cedlerimiz" ölümsüz kimselerdir. Vatanın kâinâtında onların rûhu dâima dolaşır. Vatan topraklarına bu güzelliği, bu ilâhî manzarayı veren, vatanın birliğini sağlayan onlardır. Bir savaş sırasında cübbeli ve sarıklı eski zaman askerlerinin askerlerimizle birlikte savaşmalarına inanan, Anadolu'da hâlâ pek çok kimse vardır. Şâirin bir çok şiirinde ölen atalarımızın ruhları ile yaşayanların beraberliğine işaret eden pek ço mısra vardır. Şair "Süleymâniye'de Bayram Sabahı" (s.7) 'nda kendisi de onlarla birlikte olmaktan büyük bir saadet duyduğunu ifâde eder.

Ulu mâbedde karışım vatanın birliğine,
Çok şükür Tanrıya, gördüm, bu saatlerde yine
Yaşayanlarla berâber bulunan ervâhi.

Kocamustâpaşa şiirinde (s.44) ünlü hattat Hâfız Osman'ın da "mezarlıkta siyah toprağı aydınlatarak" yatmakta olduğuna işaret edilir.

Bu mezarlıkta siyah toprağı aydınlatıyor;
Bellî, kabrinde, O, bir nûra sarılmış yatıyor.

Aynı şiirde, fakir fakat temiz ve imanlı kimselerin yüzlerinde gördüğü ilâhî ve nurlu manzara, şairde ölüm ve âhîret duygusu uyandırır. Şair görünen manzarada ölmekle yaşamak arasında bir fark olmadığını hisseder.

Âhîret öyle yakın seyredilen manzarada,
O kadar komşu ki dünyâya divar yok arada.

Yahya Kemal'e göre din ve vatan yolunda savaşırken ölen Türk akıncıları da ölümsüzleşmiş, ebedî hayata kavuşmuşlardır. Onlar savaşırken ölürlerse böyle bir hayata geçeceklerine inandıkları için, savaşa düğüne, bayrama gider gibi korkusuzca gitmişlerdir. "Dolu dizgin boşanan atları" ile "Yerden yedi kat arşa anatlanmışlardır" dir. (Akıncı,s.16). Ölümden korkmadıkları için yaşamının da zevkine varmışlardır. Çünkü, "Yaşamak zevki nedir bilmez ölümden korkan!" (O Rûzgâr,s.36).

Yahya Kemal'in ölüme böyle dinî ve hatta biraz tasavvufî bir tavırla yaklaşması, şüphesiz çocukluğunda aldığı terbiye ve yetiştiği ortamla ilgilidir. Küçükken, başta annesi olmak üzere çevresinden iyi bir dinî ve milî terbiye alan şair, aynı yıllarda tasavvufî duygu ve düşüncesi ile de temas gelmiştir.(6) Tasavvuf kültür ve düşünüşleriyle söylenmiş bazı şiirleri de vardır. Ancak bu eski şiirlerde temas ettiği, sofîyâne duygu ve düşünceler, fazla derin değildir.(7) Tasavvuf onun ölüm korkusunu yenmesine, ölümü sevimli gösteren şiirler yazmasına vesile olmuştur. Yukarıda zikredilen ve şairin ölüm duygusunu işlediği başlıca şiirlerden birisi olan "Sonbahar" şiirinde (s.80), rûhun, "uyanılmaz bir uykuya" benzeyen ölüme sessizce ve hiçbir acı duymadan geçtiği ifâde edilir. Bu görüş, tasavvuf inanışına göre rûhun, büyük bir hasretle kavuşmayı beklediği asıl kaynağına, yani Allah'a kavuşmasını ve damlanın ummunda yok olmasını akla getiriyor. Aynı şiirde ölüm "Bir başka mûsikîye geçiş" olarak tavsif edilmektedir.

İnsan duyar yerin dile gelmiş sükûtunu,
Bir başka mûsikîye geçiş farzeder bunu.

Anlaşıyor ki, şaire göre hayat, yaşamak bir mûsikîden ibarettir ve ölüm, bu mûsikîde sadece bir makam değişikliğidir.

Yahya Kemal'in şiirlerinde ihtiyarlık, fânîlik ve ölüm duygularına birarada ve çokca yer verildiği görülür. Doğrudan doğruya bu duyguları işleyen şiirleri yanında, dolayısıyla bu duygulara da yer veren birçok şiiri vardır. Meselâ, İtrî gibi bir büyük bestekârın şahsiyetini ve mûsikîğ kudretini dile getiren bir şiirde (s.13) ölüm, İtrî'nin eserlerini örten bir örtü oluverir.

Öyle bir mûsikîyl örten ölüm,
Bir tesellî bırakmaz insanda.

Şair "Eylül Sonu" şiirinde (s.53-54) insan ömrü ile sonbahar arasında bir münasebet kurar. İhtiyarlığı hayatın sonbaharı sayar. Uzaktan Hâşim'in "Merdiven" şiirini akla getiren bu şiirde şair, ömrün kısa oluşundan yakınır. Ömür o kadar kısadır ki, İstanbul'un Kanlıca gibi bir güzel semtini sev-

meye bile yetmez. Ama,yazık ki ölmek elde değil. Bu bir kader meselesidir. Hayat merdiveni basamak basamak çıkılacak, sonbahar er veya geç kış'a dönüşecektir. Şairi üzen bu değildir, ona sadece "vatandan ayrılışın ızdırâbı zor" gelmektedir.

Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor;
Lakin vatandan ayrılışın ızdırâbı zor.
"Ölümden-beter" olan, "ölüm gecesinde"
Vatan sahillerine bir daha dönememektir.
Hiç dönmek ölüm gecesinden bu sâhile,
Bitmez bir özleyiştir, ölümden beter bile.

Burada ölüm, vatan sahillerine dönüşü olmayan kapkara bir geceye benzetilmiştir ve ölümden sonraki vatan arzusu, ölümden de beter bir özleyiş olacaktır.

Şair yaşlandıkça ölüm duygusuna şiirlerinde daha çok yer vermeye başlamıştır. İstanbul sevgisi etrafında ihtiyarlığı ve ölümü de işleyen bu şiirlerde bir karamsarlık ve ümitsizlik duygusu da hâkimdir. "İnsan âlemden hayâl ettiği müddetçe yaşar" (Deniz Türküsü, s.91) diyen ve yaşı ilerledikçe hayâllerini de kaybeden şair, âdeta ölümü ister: "Dalsın yakında gözlerim artık son uykuma!" mısraı (Düşünce, s.81) şairin bu arzusunu göstermektedir. Her şeyi görüp duymak, fakat ihtiyarlık sebebiyle hiçbir şeyden zevk alamadan yaşamak-tansa ölmek daha iyidir. Bu sebeple şair, aynı şiirde ihtiyarlığı "beyhüde bir sonbahâr" olarak nite-ler, ve bunun bir an önce bitmesini ister.

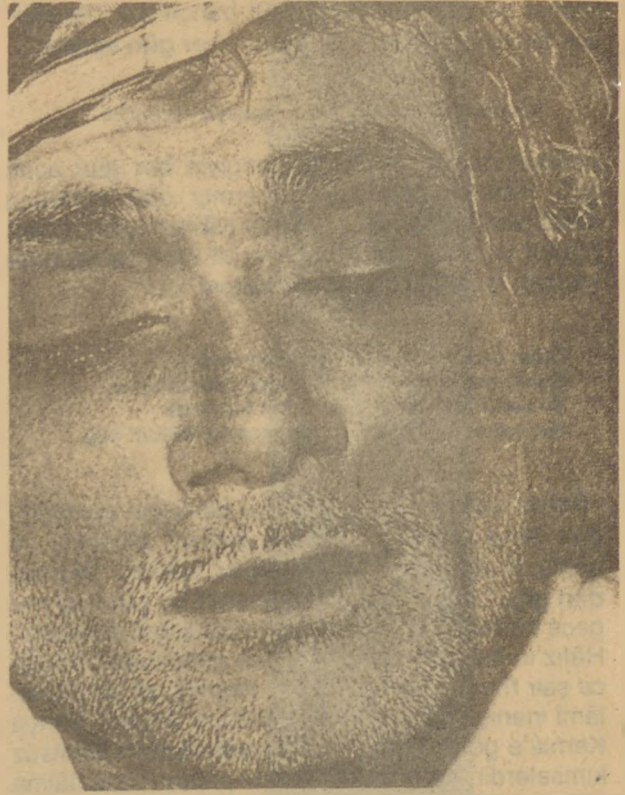
Bitsin, hayırlısıyla, bu beyhüde sonbahar.

Çünkü ömrün en zor ve fecî işi ölmek değil, ihtiyarlamak, hiçbir şeyden zevk almadan yaşamak, yani "ölmeden evvel ölmek"tir.

Ölmek değildir ömrümüzün en fecî işi,
Müşkül budur ki ölmekten evvel ölü kişi.

Şâir işte buna tahammül edemez. Ancak gerçeği değiştirmek de mümkün değildir. En iyisi "Mâzî köyünde, hâtıralar gölgesinde kalıp" avunmak ve ihtiyarlıktan da tevk almaya bakmaktır. Fakat zorla güzellik olmaz. Çevresindeki her şeyin, alıştığı eşyanın değiştiğini görmek, şâiri korkutur. Akşamla ölüm arasında münasebet kurar. Cahit Sıtkı'nın "Taşın sert olduğunu insan bu yaşa gelince anlarmış" demesi gibi, o da gerçeği görür; ihtiyarladığını hisseder. Akşam olmakta, yavaş yavaş son'a yaklaşmaktadır. "Kader hiç şaşmayan bir saat gibi işlemektedir" ve "birgün saat çalacak"tır. (Geçiş, (S.98-99)

Hiç şaşmayan saat gibi işler durur kader,
Birgün saat çalar...Çok uzaktan gelir haber.

Anadolu'da "kara haber tez yayılır" sözü vardır. Şâir, "Çok uzaktan gelir haber" diyerek buna telmih yapıyor. Ve ölümü yine tevekkülle karşılıyor. Ona göre ölüm gün'ün geceye dönmesi kadar tabii bir olaydır, "sonu gelmez bir uykudur."

Artık güneş görünmez olur, gök bulutludur,
Râhatça dal, ölüm sonu gelmez bir uykudur.

Görüldüğü gibi ölüm bir uykuya geçiş kadar kolaydır şâire göre ve hiçbir zaman "Korkunç uçurum zannedilen boşluk" değildir. Ancak "tabiat-ta biraz ilâh olduğunu" duyan rûh bunu anlar ve "varlığının zevkine erer". (Deniz Türküsü, s.90-91)

Yılma korkunç uçurum zannedilen boşluktan!
Duy tablette biraz sen de ilâh olduğunu,
Rûh erer varlığının zevkine duymakla bunu.

Şairin ölüm karşısında hep böyle nikbin olmadığı, ölüme başka birtakım sıfatlar verdiği de görülür. Meselâ ona göre mezar, "bitmiyen sükunlu gece"dir ve bu gece, "Geniş kanatları boşlukta simsiyâh açılan ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan" girince başlayacaktır. (Rindlerin Akşamı, s.86). Bu teşbîh ve ifâdeler şâirin ölüme daha gerçekçi bir açıdan yaklaştığını göstermektedir.

Şüphesiz Yahya Kemal'in ölüm duygusunu ifade ettiği en güzel şiiri, "Sessiz Gemi"dir (s.83).

Ölümü, bütün dünya edebiyatlarında bu şiir kadar güzel ve mânâlı anlatan çok az şiir veyazı vardır. "Sessiz Gemi", en acı hakikat olan ölümün, şiir ve müzik ile birleşmiş ince tesellidir. Duygularını anlatırken, tabii olarak birçok semboller ve mecazlar kullanan şair, bu şiirde de orijinal bir takım semboller kullanmıştır. "Sessiz Gemi", "zamandan demir almak", "İlman" v.s. hep birer semboldür. "Sessiz Gemi" sembolü ile, artık bu dünyadan ayrılıp ebedî yolculuğa çıkan rûh anlatılmaktadır. Rûh, bu dünyadaki ömrünü, zamanını tamamlamıştır; şimdi "meçhûle doğru" gitmektedir. Böylece şâir, ölümden sonra rûhun-gittiği yerin, insan-öğlü için hâlâ bir sır, bir meçhûl olduğunu hatırlatmaktadır.

Şair, "Düşünüş" (s.100-101) ve "Duyuş ve Düşünüş" (s.102-104) şiirlerinde olduğu gibi, bu şiirde de ölümün felsefesini yapıyor. Limandan kalkan bu gemi, son gemi de değildir; bu limandan böyle daha birçok gemi kalkacaktır. Çünkü "Hiç durmadan, hayat öğütür, devreden bu çark," ve eğer "Sıralanmakta fark varsa, ölmek sıraladadır." (Duyuş ve Düşünüş, s.103). Ölüm hayatın en acı gerçeğidir, her doğan mutlaka ölecek ve sessiz bir gemi ile ebedî yolculuğa çıkacak, her gidenin arkasından tutulan mâtem de "hicranlı hayatın son mâtemi" olacaktır (8). "Birçok gidenin", "birçok seneler geçtiği haide" dönmeşişini, gittikleri yerden memnun oluşları sebebi ile açıklayan şâir, şiirini sanatlı ve âhenkli bir söyleyişle bitiriyor.

Evet, gidenler, gittikleri yerden memnun oldukları için dönmüyorlar, ama ölümün bıraktığı boşluğu ne "ilmin derin görüşleri" ne de "aklın hükümleri" doldurabiliyor(s.103).

İlmin derin görüşleri, aklın hükümleri
Doldurmuyor, boşalmış olan hisli bir yerli.

Aşk ve özlem gibi, ölüm duygusunun da esiri olan şâirin Sessiz Gemi, Sonbahar, Eylül Sonu ve Yol Düşüncesi gibi şiirlerinde, ölüm düşüncesine gittikçe kendini alıstırdığını, bu ölüm düşüncesinin nasıl gittikçe derinleşen duygularla zenginleştiğini, yeni bir anlam kazandığını görürüz.

Netice

Yahyâ Kemâl'in bir gün Muhtar Tefvîkoğlu'ya bir sohbetinde "Eylül Sonu"nu okumasını istediğini,

Günler kısaldı Kanıca'nın ihtiyarları
Bir bir hatırlamakta geçen sonbaharları

mısrârlarından sonra

"Evet, diye ilâve etti, o çağda yapılabilecek tek şey geçen yılları hatırlamaktır"(9) dediğini biliyoruz.

Yahyâ Kemâl yaşlanma hâdisesi karşısında Allah'a bunun çâresini isteyen zorakî bir tevekkül, ölüm karşısında ise İslâmî kaynaklı beşerî bir rızâ gösterir. Hattâ onun duyguları ölümden sonraki hayâta inanmanın verdiği bir hal ile "son yolculuğu" "köhnemek"e tercih ettirir. İsyansız, inkârsız bir duygu hâli içinde ölüm gerçeğini kabullenen şâir, bu açıdan sprütüalist bir dünyâ görüşünün anahtarlarını verir.

"Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde insan ve cemiyet dinamiktir; içinde bulunduğu an ve durum onu durdurmaz ve korkutmaz. (...) Fikret'in realist olmasına karşılık Yahyâ Kemâl idealisttir. O maddeye değil, rûha inanır; hayat karşısında aldığı tavır bedbin değil nikbindir.(...) Yahyâ Kemâl'in kendi insan görüşünü anlattı Uçuş şiiri (Kendi Gök Kubbemiz, s. 92-95)hem muhtevâ, hem üslûp bakımından Tefvîk Fikret'in Gayyâyî Vücûd'una tamâmiyle zıttır"(10).

Hiç durmadan, hayat öğütür demeden bu çark
Ölmek sıraladadır, sıralamakta varsa fark!

(Duyuş Ve Düşünüş)

Hiç şaşmayan saat gibi işler durur kader
Bir gün saat çalar.. Çok uzaktan gelir haber

Artık güneş görünmez olur, gök bulutludur.
Rahatça dal, ölüm sonu gelmez bir uykudur.

Teşrinlerin bu hüznü geçer tâ liklere.
Anlar ki yolcu, yol görünün serviliklere.
Dünyânın ufku, gözleri gittikçe târ olur,
Her gün sürüklenip yaşamak rûha bâr olur.
İnsan duyar yerin dile gelmiş sükûtunu;
Bir başka bûsıklye geçiş farzeder bunu;
Teslim olunca va'desi gelmiş zevâline,
Benzer cihâna gelmeden evvelki hâline.

Yaprak nasıl düşerse akıp kaybolan suya,
Rûh öyle yolların uyanılmaz bir uykuya,
Duymaz bu anda taş gibi kalbinde bir sızı;
Farketmez anne toprak ölüm mâcerâmızı.

Yahyâ Kemâl'in Kendi Gök Kubbemiz adlı kitabında (1000 Temel Eser,İst.,1969) yaşlanma ve ölüm karşısında şâirin duygularını aramaya başlayabiliriz.

Notlar:

- (1) Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk şiiri, 3.bs., Derâh v.,İst.,1980,s.265.
- (2) Ord.Prof.Dr.Süheyl Ünver, Yahya Kemal'in Dünyası, İst., 1980,s.121.
- (3) Dr. Muhtar Tefvîkoğlu, "Son Yıllarında Ve Son Hastalığında Yahya Kemal", Ölümünün Yirmibeşinci Yılında Yahya Kemal, TKAE v.,Ank.,1983,s.25.
- (4) Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal,İst.,1963,s.45.
- (5) Tanpınar,s.g.e.,s.45.
- (6) Said Nazlı Ozankan, "Yahya Kemal Beyazıtı İçin: Hatıralar Ve Tahassüsler", Yahya Kemal Enstitüsü Mec.,C.1,1959,s.83. Sadık Tural, "Yahya Kemal'in Arayışlarının Yol Açtığı bir Edebi Topluluk: Nââyler", Ölümünün Yirmibeşinci...,s.111-122. Mehmet Önder, "Yahya Kemal'de Tasavvuf ve Mevlâna Hayranlığı", Millî Kütür, Nu.46,Eylül 1984.
- (7) Tanpınar,s.g.e.,s.44 v.d.
- (8) Nihad Sâmî Banarlı, Yahya Kemal Yaşarken,İst.,1959,s.33.
- (9) Muhtar Tefvîkoğlu,s.g.y.,s.28-29.
- (10) Prof.Dr.Mehmet Kaplan, "Yahya Kemal'in Hayata Bakış Tarzı", Ölümünün Yirmibeşinci...,s.60-62.

